DOĞAN AVCIOĞLU VE MAHİR ÇAYAN'IN YAŞADIĞI ORTAK SORUN

25 Ocak 2026

Yıldırım Koç

Yön-Devrim çizgisini ve Doğan Avcıoğlu'nun amaçları ve mücadele stratejisini anlayabilmek için, 1960'lı yıllarda Türkiye'de halkın ekonomik ve toplumsal durumunu ve siyasi tercihlerini ele almak gerekmektedir.

Türkiye'de solda yaygın bir eğilim, yoksulluk edebiyatı yapmaktır. Halkın desteğini kazanabilmek için halkın yoksulluğundan, işlerin daha da kötüye gideceğinden söz edilir. Halbuki halkımız bu konularda somut şartların somut tahlilini yapar, mevcut durumunun eskiye göre nasıl olduğuna gerçekçi bir biçimde bakar, durumunu daha da iyileştirme olanaklarının olup olmadığını değerlendirir. Çok görmüş geçirmiş olduğundan ve kısa vadeli çıkarlarını çok iyi bildiğinden, çok mecbur kalmadıkça risk almaz, olmayacak duaya "amin" demez, değişiklik ve bu amaçla mücadele önerilerine son derece ihtiyatlı ve tedbirli bir biçimde tepki verir.

Bu hesaplı tavır bazen cahillik, aldatılmışlık, bazen de korku olarak algılanır. Halkın desteğini almak isteyenler, tepkilerini bu tespitlerine göre belirler ve uygularlar.

Sırtında yumurta küfesi taşıyan, bir aileyi geçindirme sorumluluğu olan insanlar ancak çok mecbur kalırlarsa, ekonomik koşullar onları gerçekten çaresiz bırakırsa ve mücadele ettiklerinde bir başarı umudu sezerlerse, kendilerine önerilen düzen karşıtı mücadelelere katılırlar. Mevcut düzen içinde daha iyi çalışma ve yaşama koşulları için mücadeleye girilmesi çok daha kolaydır. Grev ve farklı eylem türlerinin sonuçları hemen ortaya çıkar. Ancak uzun vadeli sonuçları olacak ve köklü düzen değişikliklerini hedefleyen mücadeleler çok daha risklidir ve sonuçları belirsizdir.

1960'lı yıllarda düzenin bazı sonuçlarına karşı işçi, memur ve köylü eylemleri oldu. Ancak bunlar, mevcut düzen içinde şartların kötüleşmesine karşı düzen içinde kalan tepkilerdi veya mevcut düzen içinde şartların iyileştirilmesini talep ediyordu. Bu eylemler de, belirli dönemler hariç, yaygın değildi ve bazı durumlarda da yenilgiyle sonuçlandı. Her yenilgi sonrasında da eylemcilerin önderleri, ibreti alem için büyük baskılar yaşadı.

Halkın tepki vermesi beklenirken yapılan bir hata, yoksulluk ile yoksullaşma arasındaki farkın görülmemesiydi. Tepki veren, yoksul insan değil, yoksullaşan insandır. Geçmişten beri yoksul olan ve yoksulluğu devam eden kişilerin tepkisi sınırlıdır. Elindekini kaybedenin tepkiye girme eğilimi çok daha yüksektir.

1960'lı yıllarda düzenin sonuçlarına karşı çıkmanın ötesinde, düzene karşı çıkan ve düzeni kökten değiştirmeye çalışan siyasi örgütlenmelerin büyük bölümü halktan bekledikleri desteği alamayınca, bu durumu cahillik veya korkaklık olarak yorumladı ve onların yararına olduğunu düşündükleri köklü düzen değişikliklerini gerçekleştirebilmek ve ondan sonra da halkın desteğini alabilmek amacıyla farklı stratejiler geliştirdi.

Doğan Avcıoğlu'nun tespiti, halkın tutucu ve gerici siyasi ve toplumsal güçler tarafından etki altına alındığı, aldatıldığı veya cahil bırakıldığıydı. Bu durumda, ülkenin ve halkın yararına işlerin yapılabilmesi, ancak "cici demokrasi"ye güvenilmemesine, "zinde güçler"in iktidarı almasına bağlıydı. Halk ancak ondan sonra eğitilecek, bilinçlendirilecek, gerçek çıkarlarını kavrayarak iktidara gelmiş olan "zinde güçler"e destek verecekti. Ülkenin sorunları da ancak bu destekle çözüme kavuşturulabilecekti.

Mahir Çayan'a göre, insanların tepki vermemesinin nedeni, devletin gücü ve baskısıydı. Devletin gücünün abartıldığı gibi olmadığı silahlı eylemle gösterilebilirse, şimdilik korkudan sessiz kalan kitleler de hem kendi çıkarları, hem de ülkenin genel çıkarları için verilen mücadeleye aktif olarak katılacaktı.

Her iki yaklaşımın temel varsayımı, ülkenin bağımsızlığının, Kemalist Devrim'in kazanımlarının ve özellikle laik düzenin saldırıya maruz kaldığı bir dönemde, halkın çalışma ve yaşama koşullarının da kötüleştiği, insanların yoksullukla boğuştuğuydu.

Ancak 1960'lı yıllarda halkın ekonomik durumu ve geleceğe ilişkin beklentileri bu varsayımlardan çok farklıydı.

Türkiye'ye yönelik saldırılar doğruydu; ancak 1950'li ve 1960'lı yıllarda halkın hayat standardı

yükseldi, iş olanakları arttı, insanların tüketim kalıbında önemli değişiklikler yaşandı.

Bu dönemde çarıktan kara lastiğe ve kunduraya geçildi. DDT, köylünün yaşamında önemli bir sorun olan haşerata karşı etkili bir araç olarak kullanılmaya başlandı. Antibiyotik olarak ilk kez penisilin kullanıma girdi ve verem ve frengi gibi yaygın ve öldürücü hastalıklarla mücadelede önemli başarılar elde edildi. Radyo yaygınlaştı. 1960'lı yılların ortalarından itibaren, sınırlı da olsa, televizyon yayınlarına geçildi. Tereyağı alamayan margarin yiyebilmeye başladı. Mangalın yerini gazocağı aldı. Ardından tüp gaza geçildi. Köylere elektrik ve yol gitti. Montaj biçiminde başlayan ithal ikameci sanayileşmeyle birlikte, bazı dayanıklı tüketim mallarının üretimi başladı ve yaygınlaştı. İnsanlar öncelikli olarak buzdolabı ve çamaşır makinesi aldı. Elektriğin gittiği her köyde, bu tür dayanıklı tüketim malları yaygınlaştı.

Tarımdaki mekanizasyon, tam olarak mülksüzleşmemiş bazı köylüleri kente itti; kentlerin olanakları bu insanları kente çekti. Gecekondular hızla çoğalmaya başladı. İnsanlar, bugünkü ölçülere göre çok geri olan bazı olanaklardan kentlerde yararlanabildiklerinde, kendilerini köylerine göre çok daha rahat hissettiler. Hazine arazilerinde yapılan gecekondular, daha sonraları tapu alınmasıyla birlikte, müteahhide verilerek daire sahibi olunmasını sağladı. Kentin yetersiz eğitim, sağlık, iş, eğlence olanakları bile, "nispi bir refah" sağladı. Eğitim aracılığıyla daha iyi çalışma ve yaşama koşullarına kavuşma olanakları arttı. Üniversite diploması her kapıyı açan bir anahtar oldu.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre (DPT, *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,1973-1977*, Ankara,1973;89), sigortalı işçilerin ve genel bütçeli kuruluşlarda çalışan memurların gayrisafi yurtiçi hasıladan aldıkları pay 1963 yılında yüzde 11,7 iken, bu oran 1971 yılında yüzde 18,2'ye yükseldi. Aynı dönemde bu kesimin iktisaden faal nüfus içindeki payı yüzde 7,9'dan yüzde 13,8'e çıktı.

Gerçek asgari ücret düzeyi 1963 yılında 100 kabul edilirse, 1969 yılında 133'e yükselmişti. Tüm işçiler için gerçek ücretler 1963 yılında 100 iken 1970 yılında 134'e çıktı. Devlet memurlarının gerçek aylıkları da 1963 yılında 100 iken 1970 yılında 125,3 oldu.

Bu dönemde yaşlılık aylığına hak kazanmak için gerekli olan yaş koşulu kaldırılarak, 25 yıldan beri sigortalı olup, bu süre içinde 5000 gün prim ödeyenlere iyi koşullarda emekli olma hakkı getirildi.

Toplu iş sözleşmeleriyle önemli haklar sağlandı.

Özellikle küçük üreticiliği destekleyen sübvansiyonlar ve ürün alım garantileri köylülerin koşullarını iyileştirdi.

Bu yıllarda Türkiye'de işçi konut kooperatifçiliği büyük bir gelişme sağladı. SSK, 1962-1972 döneminde 45.008 işçiye konut kredisi verdi. 1962 öncesi de dikkate alındığında, 1972 yılına kadar konut kredisi verilen işçi sayısı 59.891'e ulaştı.

1961 yılından itibaren Federal Almanya'ya giden işçiler, Türkiye'deki ailelerine önemli kaynak aktardı.

1960'lı yıllar, halkın hayat standartlarında gerek gelir, gerek tüketim kalıplarına yeni ürünlerin dahil edilmesi nedeniyle yükselme yaşanırken, emperyalist güçlerin Türkiye'ye ve Kemalist Devrim'in kazanımlarına saldırıları arttı. Türkiye'deki siyasi iktidarlar da Kemalist Devrim'den iyice uzaklaşarak, Türkiye'nin bağımsızlığını ve bütünlüğünü tehlikeye atan süreçleri kabullendi.

1960'lı yıllarda "vatanı kurtarmak" kaygısını taşıyan insanlar, bu konuda halktan kitlesel bir destek alamayınca, iki farklı yola başvurdu.

Doğan Avcıoğlu, "zinde kuvvetler"e bel bağladı.

Mahir Çayan da, halka güven verebilmek için silahlı eylem yolunu seçti.

Doğan Avcıoğlu'nun halka ilişkin beklentilerini etkileyen önemli bir gelişme, seçim sonuçlarıydı.

1963 yılında yapılan yerel yönetim seçimlerinde (il genel meclisi üyeliği), CHP 2,5 milyon oy alırken, Adalet Partisi'nin oyu 4,3 milyondu. TİP'in oyu ise 37,9 bin düzeyinde kalmıştı.

1965 milletvekili seçimlerinde AP oyların yüzde 52,9'unu alarak 240 milletvekili çıkarttı. CHP'nin oy oranı yüzde 28,7 düzeyinde kaldı; milletvekili sayısı da 134 oldu. CHP'nin 1961 milletvekili seçimlerindeki oy oranı yüzde 36,7 idi.

Türkiye İşçi Partisi yüzde 3,0 oranında oy ve 15 milletvekilliği kazandı.

1969 milletvekili seçimlerinde AP oyların yüzde 46,5'ini aldı ve 256 milletvekili kazandı. CHP'nin oy oranı yüzde 27,4 oldu; milletvekili sayısı 143'e yükseldi. TİP ise oyların yüzde 2,7'sini alırken, değişen seçim sistemine bağlı olarak 2 milletvekilliğinde kaldı.

Yön Dergisi, 1965 Milletvekili Seçimleri'ni şöyle değerlendiriyordu:

> *"Seçim Sonuçları Washington'u Sevindirdi*
> *"Sosyalizmin romantik dönemi, artık mutlaka kapanmalıdır.*
> *"SEÇİM SONUÇLARI*
> *"Gerçekten Demirel, Washington'un, başta petrol şirketleri olmak üzere yabancı sermayenin ve Bonn'un yüreklerine su serpen büyük bir başarı sağladı. Bayan Nazmiye Demirel de, 'Bu millete imanın ve saygı göstermenin sonucudur. Bu neticeler, milletin iradesidir, millet konuştu' diyerek neticeyi tescil etti. (…)*
> *"Koltuk sayısı itibariyle, TİP'in aldığı sonuç önemlidir. Parlamento'da 15 koltuk, küçük rakam değildir. Ne var ki TİP, 'nasırlı eller'den çok, TİP olmasa CHP'ye gidecek memur, öğretmen gençlik, vs. oylarını almıştır. Seçimlerden bir gün önce AP ile yan yana Ankara'da yapılan TİP mitingi bu durumun tipik bir örneğiydi. Beş bine yakın kişinin izlediği TİP mitinginde, hariciyeciler, plâncılar, sosyete dedikoduları sütunlarında ismi geçen güzel hanımlar bol sayıda gözükmekteydi. Bu hanımlar birbirlerine 'ne nazik topluluk' diye iltifat yağdırmaktaydı. Bir TİP toplantısında bulunan CHP senatörü Mebrure Aksoley de, dostlarına: 'Ben CHP toplantılarında, bu kadar nezih insanı bir arada görmedim' demekteydi. Konuşan hatipler, böyle bir topluluğa 'İşçiler, ırgatlar' diye seslenmekteydi.*
> *"Bu ters tutumun nedenleri iyice araştırılmalı ve sosyalist hareket, 1960 yıllarında görülen 'popülizm' çıkmazından kurtarılmalıdır. 'Halka gider doğruları söyleriz. Halk aydınlanır, 1969'da da iktidara gelir' gibi popülist edebiyat, gücünü bilimden aldığını söyleyen sosyalist düşünce için, bilim dışı kötü bir romantizmdir. Sosyalist düşünce, seçmeni soyut bir varlık olarak değil, ekonomik ve ideolojik bağımlılığı içinde düşünür. Yüzlerce asırdır hakim sınıfların ideolojisiyle yoğrulmuş bir kütlenin, doğrular anlatılınca hemen aydınlanması hayaldir." (Yön, 15 Ekim 1965, Sayı 133;4-5)*

Yazıda daha sonra Doğu'da ağaların köylüyü nasıl bir çember içine aldığı, köylünün birçok açıdan ağaya bağımlı olduğu anlatılıyordu. "Milliyetçilik de köye henüz girmemiş, mazisi 40 yılı aşmayan bir ideolojidir," dendikten sonra, "bürokratik bir istibdat" şeklinde ortaya çıkan ilericiliğe karşı, DP döneminde köylülerin rahatlığa kavuştuğu belirtiliyordu. "Anadolu halkı henüz bu dönemi unutmuş değildir ve 'Kır At'ı görünce, efsaneleşen geçmişin etkisiyle AP'ye koşmuştur," deniyordu.

Yön'ün 10 Haziran 1966 tarihli sayısında "Rejimin Geleceği" başlıklı yazıda da şu değerlendirme yer alıyordu: "Bütün bunlardan çıkan sonuç, aylardır ısrarla yazdığımız üzere, henüz mezhep, ırk ve aşiret bağlılıklarının, millet ya da sınıf bağlılıklarından çok güçlü olduğu, eşraf egemenliğine dayanan bir toplumda, siyasi sistemimizin, tutucu güçlerin zaferini sağlayacağı ve ilerici bir rol oynayamayacağıdır. Daha millet bile olmayı başarabilmiş değiliz." (*Yön*, Sayı 167, 10 Haziran 1966)

1969 milletvekili seçimlerinin sonuçları da bu anlayışı pekiştirdi. Eğer Türkiye'ye ve Kemalist Devrim'e yönelen saldırı Parlamento seçimlerinde alınacak sonuçlarla püskürtülemeyecekse, yapılması gereken, "zinde kuvvetler"den medet ummaktı. "Zinde kuvvetler" iktidara geldikten sonra, halk üzerindeki baskılar ve halkın duyarsızlığı giderilecek, Kemalist Devrim'i korumak ve geliştirmek için halkın desteği sağlanacaktı.

Devrim Gazetesi'nin ilk sayısı 21 Ekim 1969 tarihinde, milletvekili genel seçimlerinden hemen sonra yayımlandı. Doğan Avcıoğlu, "Takke Düştü!" başlıklı yazısında seçimler yoluyla iktidar değişikliği konusundaki görüşlerini şu şekilde özetliyordu:

> *"Son seçimler 27 Mayıs günlerinden beri 'zinde güçler' denen aydın çevrelerde, rejime bağlanan ümitlerin azalmasına yol açmıştır. Düzen değişikliğinden yana gözüken TİP ve CHP gibi partilerin beklenen sonuçları elde edemeyişleri, parlamentoculuk yoluyla düzen değişikliği ve kalkınmanın gerçekleşebileceği ümitlerini çok zayıflatmıştır. (…)*
> *"Bu neden böyle oluyor? Ezbere iddiaları bırakıp sorunun cevabını bilimsel açıdan araştırmanın zamanı çoktan gelmiştir. Gerçeklere artık apaçık bakmalıyız: Henüz millet bile olabilmiş değiliz: Aşiret ilişkileri, mezhep bağları, tarikatçılık, etnik özellikler, bölgecilik, feodal kalıntılardan temizlenememiş azgelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahip bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hayli ağır basmaktadır. Çok partili hayatın oy avcılığı, Atatürk döneminde az çok geriler gibi görünen bu eğilimleri, yeniden su yüzüne çıkarmıştır. Bugün bir*

parti, Alevilik iddiası ile ortaya çıkarak ve Alevi kodamanlarını liste başına oturtarak Parlamento'da dördüncü parti olabilmiştir. Başka bir parti, Doğunun etnik özelliğine dayanarak ve Doğulu ağaları liste başı yaparak, az çok bir varlık gösterebilmektedir. Birçok nüfuzlu bağımsız aday, feodalizm kalıntısı benzer bağlardan yararlanarak Parlamento'ya girebilmektedir. Öteki partiler de, aşiret, mezhep, tarikat ilişkilerinden, etnik özelliklerden ve bölgecilikten yararlanmakta, bu gruplara mensup varlıklıları listelerine alarak, seçimlerde başarı sağlamaktadır. Sanılmasın ki, bu yalnız Doğuya özgü bir durumdur. Türkiye'nin batısında da bölgecilik, Alevilik, Kürtçülük hesapları yapılmakta, parti listeleri buna göre düzenlenmektedir. Zira, Ankara ve İstanbul gecekondularına yerleşmiş ailelerin çoğu hâlâ aşiret, mezhep ve bölgecilik bağlarının etkisi altındadırlar. Gençlik hareketlerinde dahi, Karadenizli olma, Doğulu olma küçümsenemeyecek bir rol oynamaktadır.

"Öte yandan feodal ilişkilerden sıyrılmış Batı bölgelerinde dahi yeni güvenlik mekanizmaları kurulamadığı için köylü kitlesi, feodal güvenlik fonksiyonunu yüklenen kapitalist aracı ve tefeciye bağımlı durumda bulunmaktadır. Tefeci tüccar ve büyük arazi sahibi sömürücüdür, ama aynı zamanda köylü kitlesine borç veren, hastasıyla uğraşan koruyucudur. (…)

"İşte hu nedenlerledir ki, 'düzen değişikliğine hayır' diyenler, seçimleri devamlı kazanmaktadırlar. AP iktidardan düşse dahi, parlamentolarda daha uzun bir süre, düzen değişikliğine karşı olan güçler çoğunlukta kalacaktır. (…)

"Türkiye'nin ise kalkınabilmek için, bir an önce köklü bir düzen değişikliğine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı en bilinçli olarak duyan zinde güçler, bu durumda Parlamentoculuktan ümitlerini kesmekte ve yeni çözüm yolları aramaya yönelmektedir." (Devrim, Sayı 1, 21 Ekim 1969)

Doğan Avcıoğlu'nun 14 Nisan 1970 tarihli "Cici Demokrasi Üzerine" başlıklı yazısında da şöyle deniyordu: "Aslında çoğunluk seçimden değil, cici demokrasiden usanmıştır. Hiçbir davaya ciddi bir çözüm getiremeyen cici demokrasiden ümidini kesmiştir. Başına bir kaza gelirse, cici demokrasinin ardından gözyaşı dökecek değildir." (Devrim, Sayı 26, 14 Nisan 1970)

Türkiye'ye ve Kemalist Devrim'in kazanımlarına yönelik saldırıların farkında olan ve Türkiye'yi daha ileri bir toplumsal ve siyasal düzene götürmek isteyen bir siyasi çizgi de Mahir Çayan'ın önderliğindeki yapılanmaydı. Ancak onlar da, özellikle 15-16 Haziran 1970 eylemleri sonrasında yaşanan büyük işçi kıyımından ve sessizlikten de etkilenmişlerdi. Onlara göre, "halkın sorunları artıyordu." Sovyetler Birliği'nin savunduğu ve Mahir Çayan ve arkadaşlarının da benimsediği "kapitalizmin üçüncü bunalım dönemi" analizi de işlerin daha da kötüleşeceğini söylüyordu. Bu sessizliği aşabilmek için önerdikleri yol, "zinde güçler" değil, "silahlı propaganda" idi.

Mahir Çayan, sorunları artan ve ancak baskılar nedeniyle sessiz kalan ve eylemden çekinen insanlara güven verebilmek için ufak grupların başarılı silahlı eylemler yapması gerektiğini savunuyordu ve uygulamaya çalıştı.

Mahir Çayan da *Kesintisiz Devrim II-III* isimli çalışmasında şöyle bir yaklaşım sergilemektedir:

"Emperyalizmin işgali altında olan ülkelerde emperyalizm ve oligarşiye karşı mücadele nasıl yürütülecektir? Oligarşi ile halkın memnuniyetsizliği ve tepkileri arasındaki suni denge hangi mücadele biçimi temel alınarak bozulacaktır? Halkı devrim saflarına çekmek için hangi mücadele metodunu temel olarak seçeceğiz? Geniş bir siyasi gerçekleri açıklama kampanyasının temel aracı hangi mücadele biçimi olacaktır? Oligarşi ile halkın düzene karşı memnuniyetsizlik ve genellikle bilinçsiz tepkileri arasında kurulmuş olan suni dengeyi bozmanın, kitleleri devrim saflarına çekmenin temel mücadele metodu silahlı propagandadır."

Bu yaklaşım esasında anarşistlerin savunduğu anlayıştı.

19. yüzyılın anarşistleri, halk kitlelerinin mevcut düzene yaklaşımını pek dikkate almadan, onları peşinen tepkili ve korkak kabul ederek, ufak grupların eylemiyle onları harekete geçirmeye çalışırlardı. Bunun en güzel ve açık örneği, Kropotkin'in ünlü bir makalesidir.

Anarşist kuramcı Kropotkin'in ilk kez 1880 yılında yayınlanan "İsyan Ruhu" makalesinin ilginç bölümleri aynen şöyledir (*Kropotkin's Revolutionary Pamphlets,* New York, 1927;35-43):

"Pasif tartışmalar ile ayaklanma veya isyan arasında geniş bir uçurum, eyleme geçme dürtüsü eksikliği vardır. İnsanlığın büyük bölümü için bu uçurum, mantık ve eylem, düşünce ve irade arasındadır. Bu uçurum nasıl kapatılmıştır? (...)Sık sık konuşulan ve çanların boş çınlamaları gibi havada yok olan **sözcükler** nasıl olup da **eyleme** dönüşmüştür?

"Yanıt kolaydır.

"Azınlıkların eylemi, durmaksızın yenilenen sürekli eylemi bu dönüşümü ortaya çıkarmıştır. Cesaret, adanmışlık ve kendini kurban etme ruhu, korkaklık, teslimiyet ve panik kadar bulaşıcıdır.

"Bir ülkede devrimci bir durum ortaya çıktığında, kitlelerde isyan ruhu, kendisini sokaklarda şiddetli gösteriler veya isyanlar ve ayaklanmalar biçiminde ortaya koyacak kadar yeterince uyanmadan önce, azınlıklar **eylem** aracılığıyla, hiçbir devrimin onsuz başarıya ulaşamayacağı o bağımsızlık duygusunu veya o cüretkarlık ruhunu uyandırmayı başarırlar."

Kapitalizmin altın çağının yaşandığı, Soğuk Savaş koşullarında Türkiye'ye NATO'nun güneydoğu kanadı olarak üstlendiği riskler karşılığında ABD'den bazı olanakların sağlandığı, Türkiye'de yeni yatırımların yapılarak iş olanaklarının yaratıldığı, yurtdışına çalışmaya gidenlerin gönderdikleri paralarla birçok ailenin tarla ve ev alabildiği, tarıma önemli miktarda destek verildiği, toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla çalışma koşullarında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, halkın büyük bölümü hayatından memnundu ve geleceğe umutla bakıyordu. Ancak Türkiye tehdit altındaydı; Kemalist Devrim'in kazanımları hızla yok ediliyordu, Türkiye'nin bağımsızlığı zedeleniyordu.

Doğan Avcıoğlu ve Mahir Çayan, bağımsızlıkçı ve milliyetçi sosyalistlerdi. Vatanı kurtarma kaygısıyla mücadele ederken, hayatlarından memnun olan kitleler tarafından yalnız bırakıldılar. Kitleleri yanlarına çekmenin mümkün olmadığı ekonomik koşullardaki bir mücadele de başarısızlıkla sonuçlandı.